

Krajoznawca Kujawsko - Pomorski

Informator Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK

WYDAWNICTWO ELEKTRONICZNE

Bydgoszcz

Chełmno

Grudziądz

Inowrocław

Kruszwica

Strzelno

Świecie

Toruń

Włocławek

Żnin

nr 66/2020

l u t y 2020

Rok XV

CO SIĘ DZIAŁO W 2019 ROKU

Początek nowego roku jest przyczynkiem do posumowania działań w roku minionym. W oddziałach PTTK naszego województwa „funkcjonuje” 31 różnego rodzaju odznak krajoznawczych, począwszy od odznak o zasięgu ogólnopolskim, skończywszy na odznakach obejmujących bardzo mały obszar. W okresie od stycznia do grudnia 2019 roku „powołane” zostały do życia dwie nowe odznaki krajoznawcze. Pierwszą z nich jest odznaka ustanowiona przez Oddział PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu - „Śladami Nekropolii Władców Polski”. Drugą odznakę „Znani Bydgoszczanie - Józef Święcicki” udostępnił do zdobywania bydgoski Regionalny Oddział PTTK „Szlak Brdy”.

Prawie wszystkie oddziałowe zespoły weryfikacyjne odznak krajoznawczych w miarę szybko uporały się z posumowaniem roku 2019 i przesłały do mnie dane obrazujące liczbę zweryfikowanych odznak krajoznawczych. Niestety w tym roku bydgoski Oddział funkcjonujący przy Klubie IWsp SZ nie dostarczył stosownych danych. W roku 2019 referaty weryfikacyjne łącznie przyznały **835** odznak krajoznawczych. Jest to liczba nieznacznie mniejsza od podsumowania roku poprzedniego.

Wizerunek	Nazwa	Stopień	Oddział „prowadzący”	Ilość rok 2019
	Odznaka Krajoznawcza Województwa Kujawsko-Pomorskiego	brązowy	Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Centralna Komisja Weryfikacyjna nr 1 Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	2
		srebrny		0
		złoty		1
		złoty z diamentem		2
		brązowy	Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Oddziałowa Komisja Weryfikacyjna nr 2 Oddział Miejski im. Mariana Sydowa w Toruniu	2
		srebrny		0
		złoty		1
		złoty z diamentem		4
		brązowy	Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Oddziałowa Komisja Weryfikacyjna nr 3 Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	3
		srebrny		2
		złoty		2
		złoty z diamentem		1
		brązowy	Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK Oddziałowa Komisja Weryfikacyjna nr 4 Oddział Kujawski we Włocławku	0
		srebrny		0
		złoty		0

		brązowa	Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK	7
		srebrna		2
		złota	RAZEM cztery Komisje Weryfikacyjne	4
		złoty z diamentem		7
	Odznaka Krajoznawcza „Przyjaciel Borów Tucholskich”	brązowy	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK	10
		srebrny		7
		złoty		6
	Odznaka Krajoznawcza „Śladami Królowej Anny Wazówny”	jednostopniowa	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK	12
	Odznaka „Miłośnik Pojezierza Brodnickiego”	kwalifikowana	Oddział w Brodnicy	0
		honorowa		0
	Regionalna Odznaka Krajoznawczo- Turystyczna „Przyjaciel Bydgoszczy”	brązowy	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	11
		srebrny		0
		złoty		1
	Regionalna Odznaka Turystyczno- Krajoznawcza „Wędrownik Kujaw i Pomorza”	brązowy	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	0
		srebrny		0
		złoty		0
		złoty z wawrzynem		0
	Odznaka Krajoznawcza Miłośnik Brdy”	zwykła	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	2
		z laurem		1
	Regionalna Odznaka Turystyczno - Krajoznawcza „Młody Turysta Bydgoszczy”	jednostopniowa	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	2
	Odznaka Krajoznawcza „Śladami Menonitów w Polsce”	brązowy	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	19
		srebrny		3
		złoty		1
	Odznaka „Przyjaciel Regionalnej Pracowni Krajoznawczej PTTK w Bydgoszczy”	popularny	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	7
		brązowy		6
		srebrny		6
		złoty		0
		honorowa		0
	Regionalna Odznaka Krajoznawcza „Znani Bydgoszczanie - Marian Rejewski”	jednostopniowa	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	21
	Regionalna Odznaka Krajoznawcza „Znani Bydgoszczanie - Józef Święcicki”	brązowy	Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	14
		srebrny		0
		złoty		0

	Regionalna Odnaka Krajoznawcza „Szlakiem Parków Krajobrazowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego”	I stopnia	Oddział przy Klubie IWsp SZ w Bydgoszczy	brak danych
		II stopnia		brak danych
	Odnaka Krajoznawcza „Bydgoszcz i okolice”	brązowy	Oddział przy Klubie IWsp SZ w Bydgoszczy	brak danych
		srebrny		brak danych
		złoty		brak danych
	Odnaka „Turysta Chełmna”	popularna	Oddział im. Ziemi Chełmińskiej w Chełmnie	26
		brązowa		2
		srebrna		0
		złota		0
		za wytrwałość		0
	Odnaka „Turysta Chełmży”	I	Oddział im. Ziemi Chełmińskiej w Chełmnie	1
		II		1
		III		1
	Odnaka Krajoznawcza „Miłośnik Twierdzy Chełmno”	I	Oddział im. Ziemi Chełmińskiej w Chełmnie	5
		II		4
		III		3
		IV		1
	Odnaka „Znam Grudziądz i okolice”	jednostopniowa	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	3
	Odnaka Krajoznawcza „Miłośnik Twierdzy Grudziądz”	jednostopniowa	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	32
	Regionalna Odnaka Krajoznawcza „Szlakiem kościołów gotyckich Ziemi Chełmińskiej”	brązowy	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	25
		srebrny		6
		złoty		2
		złoty z diamentem		0
	Regionalna Odnaka Krajoznawcza „Szlakiem zamków, dworów i pałaców Ziemi Chełmińskiej”	brązowy	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	14
		srebrny		1
		złoty		1
		złoty z diamentem		0
	Odnaka Krajoznawcza „Szlakiem 18. Pułku Ułanów Pomorskich”	jednostopniowa	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	0
		honorowa		0

	Odznaka Krajoznawcza „Szlakiem Pomników Historii Polski”	popularny	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	127
		brązowy		207
		srebrny		103
		złoty		0
		złoty z diamentem		0
	Odznaka Krajoznawcza „Śladami Nekropolii Władców Polski”	popularny	Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	32
		brązowy		14
		srebrny		0
		złoty		0
	Odznaka Krajoznawcza „Miłośnik Twierdzy Toruń”	jednostopniowa	Oddział Miejski im. Mariana Sydowa w Toruniu	1
	Kujawsko-Pomorska Odznaka Św. Jakuba	jednostopniowa	Oddział Miejski im. Mariana Sydowa w Toruniu	2
	Odznaka Krajoznawcza „Flisak Wisłą”	jednostopniowa	Oddział Miejski im. Mariana Sydowa w Toruniu	19
	Odznaka Krajoznawczo-Turystyczna „Znam Włocławek i okolice”	brązowy	Oddział Kujawski we Włocławku	3
		srebrny		0
		złoty		0
	Odznaka Krajoznawcza „Mały Krajoznawca okolic Włocławka”	jednostopniowa	Oddział Kujawski we Włocławku	0
	Pałucka Odznaka Krajoznawcza	brązowy	Pałucki Oddział w Żninie	20
		srebrny		1
		złoty		3
	Odznaka „Szlakiem Pałuckich Kościołów Drewnianych”	jednostopniowa	Pałucki Oddział w Żninie	8
	Regionalna Odznaka Krajoznawcza	brązowy	Zespół weryfikacyjny nr 6 Oddział Kujawski we Włocławku	2
		srebrny		0
		brązowy	Zespół weryfikacyjny nr 26 Oddział im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu	2
		srebrny		0
		brązowy	Zespół weryfikacyjny nr 51 Regionalny Oddział „Szlak Brdy” w Bydgoszczy	8
		srebrny		3
		brązowy	Zespół weryfikacyjny nr 79 Oddział Miejski im. Mariana Sydowa w Toruniu	0
		srebrny		0

	Odnaka Krajoznawcza Polski	brązowy	członek Centralnego Zespołu Weryfikacyjnego nr XIII OKP Krzysztof Czerepowicki	0
		srebrny		1
		złoty		2
		złoty z szafirem		0
RAZEM w 2019 roku				835

Zgodnie z ustaleniami poczynionymi w dniu 13 stycznia 2018 roku na odbywającym się we Włocławku V Sprawozdawczo-Wyborczym Sejmiku Krajoznawców Województwa Kujawsko-Pomorskiego nasze Kolegium zostało zobligowane do corocznego podawania również liczby zweryfikowanych odznak przyrodniczych - Odnaka Turysta Przyrodnik oraz Odnaka Tropiciel Przyrody. W związku z powyższym zwróciłem się do oddziałowych Referatów Weryfikacyjnych Komisji Ochrony Przyrody działających w naszych oddziałach PTTK o stosowne dane liczbowe. W poniższej tabeli widoczny jest efekt zrealizowania tego postulatu. W 2019 roku oddziałowe referaty weryfikacyjne łącznie przyznały **139** odznak przyrodniczych.

Wizerunek	Nazwa	Stopień	Oddział „prowadzący”	Ilość rok 2019
	Odnaka Turysta Przyrodnik	popularna	RAZEM wszystkie oddziałowe referaty weryfikacyjne	15
		mała brązowa		19
		mała srebrna		6
		mała złota		3
	Odnaka „Tropiciel przyrody”	brązowa		84
		srebrna		12
		złota		0
RAZEM w 2019 roku				139

W tym miejscu wymienię Koleżanki oraz Kolegów, którzy w bardzo istotny sposób przyczynili się do tego, że powyższe tabele są wypełnione. Te osoby to: Zdzisław **Gostomski** z Oddziału Ziemi Chełmińskiej z Chełmna, Marek **Klain** z Regionalnego Oddziału „Szlak Brdy” z Bydgoszczy, Henryk **Miłoszewski** z Oddziału Miejskiego z Torunia, Magdalena **Pinter** i Kazimierz **Andrzejewski** z Oddziału Kujawskiego z Włocławka, Tadeusz **Rauchfleisch**, Jan **Kamiński**, Henryk **Pasik**, Piotr **Łukiewski**, Tomasz **Simiński-Stanny** i Adam **Hinz** z Oddziału im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi z Grudziądza, Jarosław **Orzech** z Oddziału w Brodnicy, Wojciech **Jagła** z Oddziału Miejskiego z Bydgoszczy oraz Włodzimierz **Sulecki** i Sławomir **Chojnacki** z Oddziału Pałuckiego ze Żnina. Serdecznie im dziękuję.

Chciałbym również podziękować członkom wszystkich referatów i zespołów weryfikacyjnych. Jednym z obowiązków instruktorów krajoznawstwa wynikających z punktu 10 podpunktu e) „Regulaminu” jest promowanie zdobywania odznak krajoznawczych. Weryfikując te odznaki w doskonały sposób realizujecie wymieniony obowiązek. Turyści i krajoznawcy zdobywając wszelkiego rodzaju odznaki krajoznawcze oraz przyrodnicze lepiej poznają nasz kraj, a także naszą „Małą Ojczyznę”. W ten sposób Wy weryfikatorzy przyczyniacie się do tego.

Tegoroczne sprawozdanie chciałbym podobnie jak ubiegłoroczne wzbogacić również o kwestię rozwoju szeregów instruktorów krajoznawstwa. W 2019 roku Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK odbyło cztery posiedzenia (trzy robocze i jedno otwarte), na których rozpatrywało wnioski macierzystych oddziałów dotyczące mianowań na pierwszy stopień instruktorski - Instruktora Krajoznawstwa Regionu, a także opiniowało wniosek oddziału w sprawie kandydatury do mianowania na Instruktora Krajoznawstwa Polski. W trakcie tych posiedzeń nasze Kolegium nadało uprawnienia Instruktora Krajoznawstwa Regionu trzem osobom. Hanna Ryszewska, Leszek Umiński i Piotr Kluszczyński z Regionalnego Oddziału „Szlak Brdy” z Bydgoszczy - to nowi Instruktorzy Krajoznawstwa Regionu. Natomiast Jacek Treichel członek grudziądzkiego Oddziału im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi został przez Komisję Krajoznawczą ZG PTTK mianowany Instruktorem Krajoznawstwa Polski. Raz jeszcze GRATULUJEMY. Tym samym na koniec 2019 roku liczba instruktorów krajoznawstwa zrzeszonych

w oddziałach PTTK naszego województwa wynosi 116 osób, spośród których 87, to Instruktorzy Krajoznawstwa Regionu, 16 - Instruktorzy Krajoznawstwa Polski, a 13 to posiadacze honorowego tytułu Zasłużonego Instruktorza Krajoznawstwa.

Cała ta grupa instruktorów reprezentuje 14 oddziałów, co uwidocznione jest w poniżej przedstawionej tabeli.

Oddział	Miejscowość	IK Regionu	IK Polski	Zasłużony IK	Ogółem
Oddział Miejski	Bydgoszcz	2	1	0	3
Oddział przy Klubie IWsp SZ	Bydgoszcz	8	1	1	10
Regionalny Oddział „Szlak Brdy”	Bydgoszcz	8	3	1	12
Oddział im. Ziemi Chełmińskiej	Chełmno	4	1	0	5
Oddział im. ks. ppłk. dr. Wł. Łęgi	Grudziądz	24	3	6	33
Oddział	Inowrocław	4	1	0	5
Oddział „Nadgoplański”	Kruszwica	2	0	0	2
Oddział im. A. Słowińskiego	Strzelno	1	0	0	1
Oddział Miejski im. M. Sydowa	Toruń	9	0	2	11
Oddział Przewodnicki	Toruń	0	1	1	2
Oddział Uniwersytecki	Toruń	1	1	0	2
Oddział Wojskowy przy Klubie CSAiU	Toruń	1	0	0	1
Oddział Kujawski	Włocławek	21	4	2	27
Oddział Pałucki	Żnin	2	0	0	2
RAZEM		87	16	13	116

Krzysztof Czerepowicki (ZIK 169/Z/14)

„WARSZAWA DA SIĘ LUBIĆ” PO RAZ XIII

17 listopada 2007 roku w Panteonie PTTK w kościele Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych na warszawskiej Chomiczówce nastąpiło odsłonięcie tablicy poświęconej pamięci patrona grudziądzkiego Oddziału PTTK ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi. Członkowie Oddziału ufundowali tę tablicę z okazji 85. rocznicy powstania w Grudziądzu oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Uroczystości towarzyszył dwudniowy program krajoznawczy, a następne rocznice stały się pretekstem do kolejnych wizyt w stolicy pod hasłem „Warszawa da się lubić”.

W dniach 16-17 listopada 2019 roku „KLIMEK” Klub Inicjatyw Motorowych, Ekologicznych i Krajoznawczych zorganizował 13. edycję tej imprezy. Kilka punktów programu nawiązywało do 80. rocznicy kampanii wrześniowej, była też kontynuacja tematyki związanej ze 100-leciem odzyskania niepodległości przez Polskę po latach zaborów.

Pierwszym punktem programu były „Warszawskie Termopile”. To teren w rejonie Młociny - Placówka, gdzie 19, 20 i 21 września 1939 roku odbyła się krwawa bitwa w obronie Warszawy. Batalion 30 Pułku

Strzelców Kaniowskich pod dowództwem majora Bronisława Kamińskiego powstrzymał natarcie niemieckiej 23 Dywizji Piechoty i ułatwił dotarcie do Warszawy przedzierającym się przez Puszcę Kampinoską niedobitkom w bitwie nad Bzurą Armii Pomorza i Poznania. Straty batalionu to ok. 600 żołnierzy. Jest im poświęcony pomnik „Warszawskie Termopile” w pobliżu węzła komunikacyjnego Młociny. Pomnik ufundowali warszawscy hutnicy w 1979 roku. Podwarszawskie **Laski**, do których pojechaliśmy z Młocin, kojarzone są przede wszystkim z ośrodkiem dla niewidomych. Istotnie, już w 1921

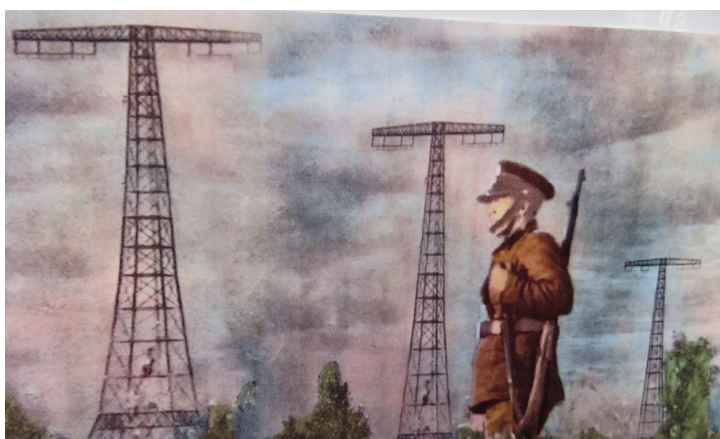
roku powstał tu „Zakład dla Niewidomych” założony na terenie podarowanym Róży Czackiej. Róża Czacka była ociemniałą hrabianką, która w 1911 roku założyła w Warszawie Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, a w roku 1917 przywdziała habit franciszkański i jako matka Elżbieta założyła w 1918 roku Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża, do dziś trudniące się pomocą niewidomym. Dzisiejszy „Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych im. Róży Czackiej” prowadzony jest dalej przez Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi i siostry franciszkanki. Tutaj do samodzielnego życia przygotowuje się około 300 niewidomych i niedowidzących dzieci pochodzących z całej Polski. Edukacja obejmuje wczesne wspomaganie rozwoju dziecka niewidomego, przedszkole, szkołę podstawową, gimnazjum, zasadniczą szkołę zawodową, szkoły średnie i policealne, a także szkołę muzyczną I stopnia. W Laskach bywali polscy pisarze, m.in. Antoni Słonimski, Marian Brandys, Zbigniew Herbert, Ewa Szelburg-Zarembina, zakład był także ważnym ośrodkiem inteligencji katolickiej i miejscem chroniącym ludzi

prześladowanych przez władze komunistyczne. Na cmentarzu leśnym (zakładowym), oprócz grobów założycieli ośrodka, zobaczyliśmy groby wielu znanych Polaków m.in. Mariana Brandysa, Haliny Mikołajskiej, Ireny Dziedzic, Jana Lechonia, Aleksandra Małachowskiego, Tadeusza Mazowieckiego, Jerzego Michotki, Franciszka Starowieyskiego. Podczas zwiedzania ośrodka zajrzeliśmy również do murowano-drewnianej kaplicy Matki Bożej Anielskiej, wybudowanej w latach 1922–1925. Laski z racji swojego położenia na skraju Puszczy Kampinoskiej mają też swoją historię wojenną. We wrześniu 1939 i podczas powstania warszawskiego funkcjonował tu szpital. W latach 1942–1944 w ośrodku przebywał jako kapelan obwodu Armii Krajowej ks. Stefan Wyszyński. Na koniec pobytu w Laskach odwiedziliśmy cmentarz wojenny, jeden z większych cmentarzy żołnierzy poległych w bitwie nad Bzurą.

Z Lasek przejechaliśmy na teren pogranicza byłych wsi Wawrzyszew i Babice, na którym w 1922 roku powstała **Transatlantycka Stacja Radiotelegraficzna**, a dokładnie jej ośrodek nadawczy (ośrodek odbiorczy wybudowano w Grodzisku Mazowieckim). Była to największa inwestycja radiokomunikacyjna w II Rzeczypospolitej, zapewniająca łączność poprzez Atlantyk. W skład ośrodka wchodziły olbrzymie anteny, elektrownia i obiekty pomocnicze, takie jak warsztaty, budynki dla obsługi stacji itp. Budowa tej radiostacji miała na celu zapewnienie Polsce stałej komunikacji międzykontynentalnej, a przy tym pokazanie światu faktu odrodzenia się Polski jako państwa zdolnego dokonać poważnej, nowoczesnej inwestycji. Niestety, my zobaczyliśmy tylko jej resztki, ponieważ 16 stycznia 1945 roku (!) Niemcy wysadzili maszty antenowe i wszystkie urządzenia. Po pozostałościach oprowadził nas Jarosław Chrapek, prezes Stowarzyszenia Park

Kulturowy Transatlantycka Radiotelegraficzna Centrala Nadawcza, do którego należą archeolodzy, inżynierowie, historycy, krótkofalowcy, miłośnicy historii i techniki, mieszkańcy Starych Babic oraz wiele innych osób zainteresowanych tematyką Radiostacji Babice. Jego celami m.in. jest przeprowadzenie badań interdyscyplinarnych na terenie Radiostacji i edukacja o niej. Dzięki działalności Stowarzyszenia relikty Radiostacji wpisano do Rejestru zabytków, a dalszym celem jest powołanie Parku Kulturowego oraz placówki, której wstępna nazwa brzmi „Muzeum i Centrum Nauki – Radiostacja Transatlantycka”. Pokazywałaby ona nie tylko fascynującą historię Transatlantyckiej Radiotelegraficznej Centrali Nadawczej, ale również historię i osiągnięcia szeroko pojętej, polskiej radiotechniki (Szwedzi mogą pochwalić się podobną instalacją działającą do dziś w Grimeton, wpisaną na listę światowego dziedzictwa UNESCO). Wymogi techniczne anteny determinowały wielkość powierzchni, na którym ją zbudowano – długość ok. 4 km i szerokość ok. 1 km, więc zwiedzając pozostałości Radiostacji odbyliśmy niezły spacer. Spacer tym bardziej atrakcyjny, że teren znajduje się w obrębie **Lasu Bemowo**, który jest trzecim, co do wielkości kompleksem leśnym Warszawy. Przechodziliśmy w pobliżu rezerwatów „Łosiowe Błota” (na skraju rezerwatu wybudowano pomost widokowy, umożliwiający obserwację bagien, a łosie rzeczywiście często się tu widuje) i „Kalinowa Łąka” im. Kazimierza Łapczyńskiego. Na terenie kompleksu są

Wymogi techniczne anteny determinowały wielkość powierzchni, na którym ją zbudowano – długość ok. 4 km i szerokość ok. 1 km, więc zwiedzając pozostałości Radiostacji odbyliśmy niezły spacer. Spacer tym bardziej atrakcyjny, że teren znajduje się w obrębie **Lasu Bemowo**, który jest trzecim, co do wielkości kompleksem leśnym Warszawy. Przechodziliśmy w pobliżu rezerwatów „Łosiowe Błota” (na skraju rezerwatu wybudowano pomost widokowy, umożliwiający obserwację bagien, a łosie rzeczywiście często się tu widuje) i „Kalinowa Łąka” im. Kazimierza Łapczyńskiego. Na terenie kompleksu są

miejsca przystosowane do palenia ognisk, wiaty turystyczne, place zabaw oraz dwie ścieżki zdrowia, a także ścieżki edukacyjno-przyrodnicze. Nic dziwnego, że widzieliśmy tam wielu spacerowiczów, biegaczy i kolarzy.

Tuż przed mszą św. w kościele Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych zdążyliśmy jeszcze zajechać na **Cmentarz Wawrzyszewski**, gdzie w kwaterze wojennej znajdują się mogiły 500 żołnierzy 30 Pułku Strzelców Kaniowskich poległych w bitwie określanej jako „Warszawskie Termopile”, w rejonie Młociny – Placówka. Obok znajdują się groby powstańców warszawskich i cywilów rozstrzelanych w 1939 roku na Wawrzyszewie.

Uczestnictwo w mszy św. w **kościel Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych** jest zawsze głównym elementem programu rocznicowych wycieczek do Warszawy. Tradycyjnie po mszy w intencji członków i sympatyków Oddziału PTTK w Grudziądzu było krótkie spotkanie w Kaplicy PTTK im. św. Jana Pawła II, modlitwa pod przewodnictwem proboszcza ks. prałata dr. Jana Szubki i zapalenie zniczy przy tablicach poświęconych działaczom Towarzystwa związanych z Grudziądem. My wspomnieliśmy ks. ppłk. dr. Władysława Łęgę, Józefa Błachnio i Jacka Kowalewskiego, warszawskiego przewodnika, który do 2012 roku oprowadzał naszą grupę po stolicy.

Sobotni wieczór spędziliśmy w **Teatrze Komedia** na spektaklu, a właściwie dwóch. Najpierw „Powiedzmy miłość” – polska prapremiera współczesnej komedii

angielskiej. Potem „Najlepsze z najlepszych” – sentymalna podróż po stylach muzycznych, tanecznych i modowych lat 50.-90. ubiegłego wieku. Ta część szczególnie przypadła widzom do gustu, ponieważ artyści przypomnieli najbardziej znane i lubiane przeboje z kolejnych dziesięcioleci, a publiczność często włączała się do zabawy.

Niedzielę rozpoczęliśmy od spaceru, podczas którego poznaliśmy kolejną część **Starej Ochoty**. Naszym przewodnikiem była Grażyna Czarnowska, dobrze znana uczestnikom wycieczek z lat ubiegłych, ponieważ służy nam pomocą od 2011 roku. Tym razem przeszliśmy przez wybudowane po roku 1950 osiedle Ochota I i ulicę Kaliską. Z tym fragmentem dzielnicy związane było życie kilku znanych ludzi nauki, kultury i sztuki – mieszkali tu m.in. Juliusz Kaden-Bandrowski i Tadeusz Borowski. Zobaczyliśmy, gdzie była reduta powstańcza w 1944 roku, a także karczma Ochota w XIX wieku, której nazwę użyto później do nazwania rozwijającej się kolonii mieszkalnej, w 1916 roku przyłączonej do Warszawy, a od 1951 dzielnicy. Tę część zwiedzania zakończyliśmy na placu Narutowicza. Przy nim znajdują się eklektyczny kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny wybudowany w latach 1910-1927 i „Akademik” – Dom Studencki Politechniki Warszawskiej, centralny budynek najstarszego kompleksu domów studenckich w Polsce, wybudowany w latach 1922–1930 (od jego nazwy powszechnie stosuje się w języku polskim wyraz „akademik” jako określenie miejsca zbiorowego zamieszkania studentów. Jeszcze fotka pod pomnikiem patrona placu i

...

... przejazd do **Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie**. Tam najpierw możliwość indywidualnego zwiedzania ogrodów królewskiej rezydencji i wystawy czasowej w Oranżerii na temat katedry ormiańskiej we Lwowie. Następnie odbyliśmy spacer tematyczny „Historia i symbolika pałacowych wnętrz”. Przewodnik pałacowy pokazał nam Apartamenty Marszałkowej Lubomirskiej, Pokoje Chińskie i Myśliwskie oraz Galerię Magazynową zwracając uwagę na przedstawione na malowidłach sceny mitologiczne oraz zdobienia i znaczenie mitologicznych odwołań w symbolice wnętrza wilanowskiej rezydencji. Potem przeszliśmy w miejsce dawnej ujeżdżalni pałacowej, gdzie znajduje się gmach **Muzeum Plakatu**. Pamiątką po ujeżdżalni jest elewacja frontowa budynku. Muzeum jest oddziałem Muzeum Narodowego w Warszawie. Zostało otwarte w 1968 roku, było to pierwsze muzeum plakatu na świecie. My obejrzelśmy wystawę „Tożsamość Polska”. Kilkaście plakatów dotyczących zagadnienia polskiej tożsamości narodowej pokazuje różnorodność plastyczną na przestrzeni stulecia. Oprowadzający nas

po wystawie przewodnicy muzealni objaśniali sposoby wykorzystania przez artystów ikonografii narodowej, jej sakralizowania, szczególnie w momentach przesileń i polemiki z utrwalonymi stereotypami oraz hierarchiami. Wystawiane plakaty w mniejszym stopniu pełniły funkcję informacyjną, bardziej stały się orężem walki ideologicznej. Warto nadmienić, że oprowadzanie przez przewodników odbyło się bezpłatnie, ponieważ skorzystaliśmy z programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Kultura Dostępna”.

Kolejny przejazd, tym razem pod Pałac Kultury i Nauki, i zwiedzanie ulokowanego w pomieszczeniach wykorzystywanych niegdyś przez dygnitarzy osobliwego **Muzeum Domków dla Lalek**. Zobaczyliśmy ponad 130 historycznych domów dla lalek z całego świata, pogrupowanych tematycznie – sen i wypoczynek, szkoła i nauka, higiena i czystość, szycie i ozdabianie, sklepy i stragany, medycyna i opieka, kuchnia i spiżarnia. Eksponowana jest też unikatowa kolekcja zabawek sakralnych, związanych nie tylko z wiarą katolicką – miniaturowe przedmioty związane są także z odprawianiem tradycyjnych obrzędów w buddyzmie, judaizmie i religiach afrykańskich. Wystawa czasowa „Nie tylko bazyliszek” prezentuje prace nagrodzone oraz wyróżnione w konkursie na temat warszawskich legend. Twórcy (amatorzy i profesjonaliści) stworzyli prace z zastosowaniem przeróżnych technik plastycznych. Ponieważ zwiedzanie Muzeum odbyło się w podgrupach, spora część uczestników korzystając z czasu wolnego wjechała na taras widokowy na **30. piętrze PKiN**.

Na zakończenie Grażyna poprowadziła nas przy Sali Kongresowej i przez **Park Świętokrzyski**. Park powstał w latach 50. XX w. na powierzchni ok. 3 ha. W 2006 roku odsłonięto w nim pomnik Janusza Korczaka. Końcówka zwiedzania odbywała się już w ciemnościach, krajoznawczo wykorzystaliśmy dzień do cna.

Trzynastka w numerze wycieczki nie była feralna. Nie dość, że wszystko poszło zgodnie z planem i bez złych przypadków, to cały czas towarzyszyła nam piękna pogoda sprzyjająca spacerom i zwiedzaniu. Przyszłoroczna XIV WARSZAWA DA SIĘ LUBIĆ odbędzie się w dniach 20-22.11.2020 r.

Jan Kamiński ZIK 189/Z/16

PATRON

Z napisaniem tego artykułu nosiłem się od 2015 roku. Kolejne obchody Międzynarodowego Dnia Przewodników Turystycznych, 21 lutego, zmobilizowały mnie do podsumowania uzyskanych informacji dla dobra wiedzy nie tylko braci przewodnickiej ale i ogółu krajoznawców.

W „Krajoznawcy Kujawsko-Pomorskim” nr 44/2015 (listopad 2015) Bogumił R. Korzeniewski w artykule pt. „PRAWDĘ MÓWIĄC ...” napisał o przekazywaniu różnych prawd i odmiennych interpretacjach faktów. W tym kontekście wspominał o św. Florianie, którego przewodnicy przywołują jako swojego patrona najczęściej (w zasadzie tylko jego). Powoływanie się przewodnika na patronat św. Floriana odbieram jako pokazanie dystansu do swojej profesji, czasem jako jawną autoironię. Jednak taką informację w kategoriach prawd wg ks. prof. Józefa Tischnera zaliczam do tej trzeciej kategorii. Jeśliby prosić przewodnika o poważną odpowiedź, jaki święty jest jego patronem, mało który jej udzieli.

Patronem przewodników turystycznych w Polsce jest św. Rafał Archanioł. Tą rzadką, niestety, wiedzę mogą się pochwalić koleżanki i koledzy szczególnie z dwóch grup: członkowie Warszawskiego Oddziału Przewodników PTTK oraz osoby uczestniczące w XXVII Ogólnopolskiej Pielgrzymce Przewodników

Turystycznych na Jasną Górę, którą zorganizował właśnie warszawski Oddział PTTK w dniach 11-13 marca 2011 roku. Wtedy to organizatorzy ogłosili, że Episkopat Polski na Konferencji w dniach 28-29 września 2010 roku ustanowił patronem przewodników turystycznych w Polsce św. Rafała Archanioła. Co prawda, w komunikacie Episkopatu nie znalazłem nic na ten temat, ale okazało się, że biskupi przekazali wniosek Warszawskiego Oddziału Przewodników PTTK do Watykanu. Potwierdza to dekret Stolicy Apostolskiej – Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 29 września 2011 roku rozpatrzyła wniosek ustanawiając św. Rafała Archanioła patronem przewodników turystycznych w Polsce.

Rafał to jeden z archaniołów w tradycji żydowskiej i chrześcijańskiej. Występuje w Piśmie Świętym w Księdze Tobiasza – pod ludzką postacią ofiarowuje swoją opiekę wędrującemu Tobiaszowi i wśród wielu niebezpiecznych przygód doprowadza go szczęśliwie do celu podróży w Persji, gdzie mieszkał krewny rodziny. Św. Rafał Archanioł jest czczony jako patron aptekarzy, chorych, lekarzy, pielęgniarek, emigrantów, pielgrzymów, podróżujących, uciekinierów, wędrowców, marynarzy, żeglarzy, policjantów, terapeutów, pomaga w przypadku chorób oczu i chorób umysłowych oraz koszmarów sennych. Kościół rzymskokatolicki wspomina Rafała wraz

z archaniołami Michałem i Gabrielem 29 września, w Kościele prawosławnym archanioł Rafał wspominany jest 8 listopada, Kościoły starokatolickie, mariawickie i tradycjoniści katoliccy obchodzą wspomnienie św. Rafała Archanioła 24 października. Atrybutami Świętego są krzyż, laska pielgrzyma, ryba i naczynie. Na obrazach najczęściej przedstawiany jest jako wędrujący razem z podopiecznym Tobiaszem. Taki też wizerunek zaprezentowano w Częstochowie, podczas przewodnickiej pielgrzymki w 2011 roku. Obraz namalował przewodnik miejski i terenowy z Warszawskiego Oddziału Przewodników PTTK kol. Ryszard Gołębiowski. Poświęcony w czasie pielgrzymki obraz wrócił do Warszawy i znajduje się obecnie pod opieką ks. prałata Józefa Hassa, duszpasterza warszawskich przewodników PTTK. Nie pamiętam aby obraz św. Rafała towarzyszył pielgrzymkom w latach następnych. Niedostateczne rozpowszechnienie informacji o nowym patronie jest wg mnie powodem braku wiedzy o nim w szerszych kręgach. Być może wpływ na taką sytuację miał brak konsultacji w tej sprawie ze środowiskiem przewodnickim.

Informacji o patronie przewodników szukałem w książkach i czasopismach, googlowałem, konsultowałem się z przewodnikami mogącymi mieć jakąś wiedzę na temat. Szczególnie pomogła mi Joanna Lipińska – były prezes Warszawskiego Oddziału Przewodników PTTK – która m.in. udostępniła mi kopię dekretu Stolicy Apostolskiej regulującego ostatecznie patronat. Pomógł mi również Tadeusz Jurek – były prezes Federacji Przewodników PTTK, zrzeszającej przewodników z województwa dolnośląskiego i opolskiego. Do Tadeusza zwróciłem się o pomoc, ponieważ powszechnie znane są pielgrzymki przewodników sudeckich na Śnieżkę, do kaplicy św. Wawrzyńca. Podejrzenie tego świętego o patronowanie przewodnikom okazało się tylko częściowo słuszne. Kaplicę istniejącą od 1681 roku zawsze odwiedzało wielu pielgrzymów, szczególnie w święto jej patrona, 10 sierpnia. Oczywiście, większość z nich to ludzie gór. W 1981 roku w czasie obchodów 300-lecia otwarcia kaplicy przewodnicy sudeccy i ratownicy GOPR wybrali św. Wawrzyńca swoim patronem. Co roku we wspomnienie Świętego odprawiana jest uroczysta Msza Św. Niestety, nie udało mi się dotrzeć do żadnych dokumentów z tym związanych. Tadeusz opisał mi to wydarzenie w ten sposób: Św. Wawrzyniec jest uznawany za patrona ale odnosi się to tylko do przewodników sudeckich. O jego wyborze zdecydował jedynie ten fakt, że jest to patron kaplicy na Śnieżce. W 1981 roku w okresie festiwalu Solidarności, w nowych warunkach społecznych, 10 sierpnia przypadała akurat 300 rocznica poświęcenia tej kaplicy, która miała być potwierdzeniem praw Schaffgotschów do szczytu Śnieżki. Doszło wtedy tam do nieoficjalnego spotkania przewodników i ratowników GOPR połączonego ze mszą w intencji ludzi gór i postanowiono spotykać się co roku z tej okazji. 10 sierpnia to akurat w kościele dzień św. Wawrzyńca, stąd naturalne przeniesienie go na patrona. Podejrzewam, że nie było sporządzanego żadnego dokumentu w tej sprawie.

I tyle moich ustaleń. Jak wskazuje brać przewodnicka przywołując swego patrona św. Floriana, który jest też patronem strażaków, między tymi profesjami nie ma różnicy, bo jedni i drudzy leją wodę. Nie pamiętam, gdzie usłyszałem lub przeczytałem tę sentencję, którą można podsumować tę teorię: Przewodniku, nie lej wody i po patronie. Ale jest faktyczny patron przewodników turystycznych w Polsce – św. Rafał Archanioł.

Jan Kamiński ZIK 189/Z/16

WYDAWCA: Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK
z siedzibą przy Oddziale PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu ul. gen. Józefa Hallera 32
Wydawnictwo bezpłatne. Ukazuje się w y ł q c z n i e w formie elektronicznej
ADRES DO KORESPONDENCJI: e-mail: krzysztof.czerepowicki@gmail.com